

קנין כסף

יסודו של קניינים

רמב"ם - קניינים צריכים מעשה קניין

רמב"ם הלכות מכירה פרק א

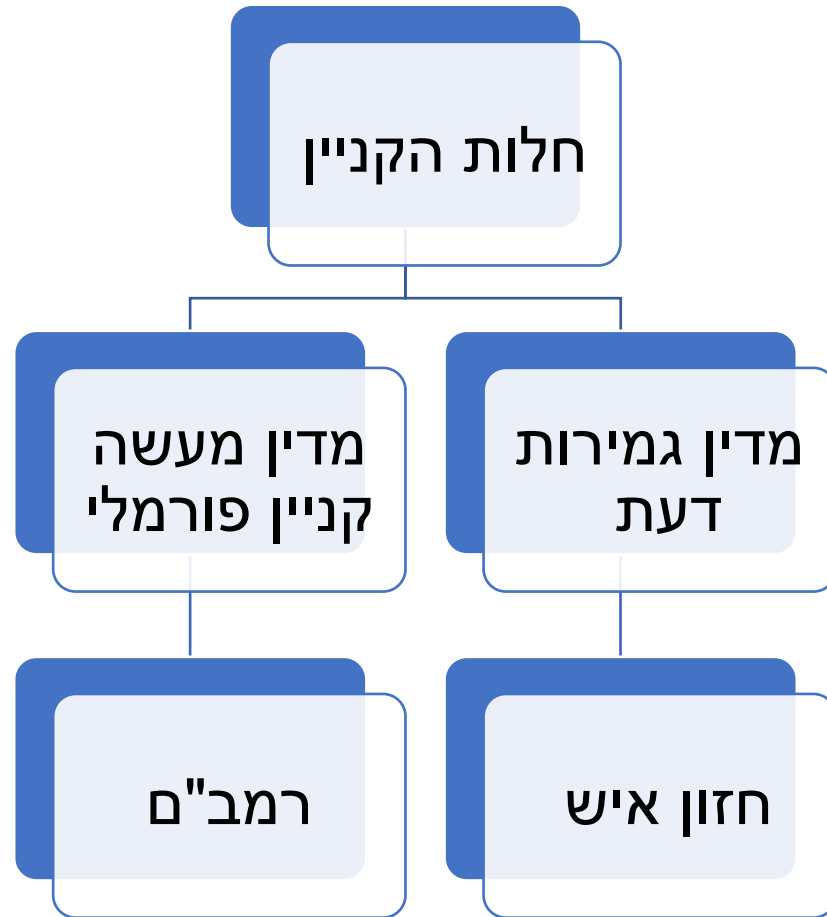
הלכה א- **המקח אינו נקנה בדברים**, ואפילו העידו עליהם עדים, כיצד, בית זה אני מוכר לך, יין זה אני מוכר לך, עבד זה אני מוכר לך, ופסקו הדמים ורצה הלוקח ואמר קניתי, ורצה המוכר ואמר מכרתי, ואמרו לעדים הוו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה, הרי זה אינו כלום וכאילו לא היו ביניהם דברים מעולם, וכן בנותן מתנה ומקבלה.

הלכה ב- אבל אם **נקנה המקח באחד מהדברים שהוא נקנה בהם קנה הלוקח ואינן צריכין לעדים כלל ואין אחד מהן יכול לחזור בו.**

חזון איש - עיקר הקניין היא הגמירות דעת

חזון איש חו"מ סימן כב

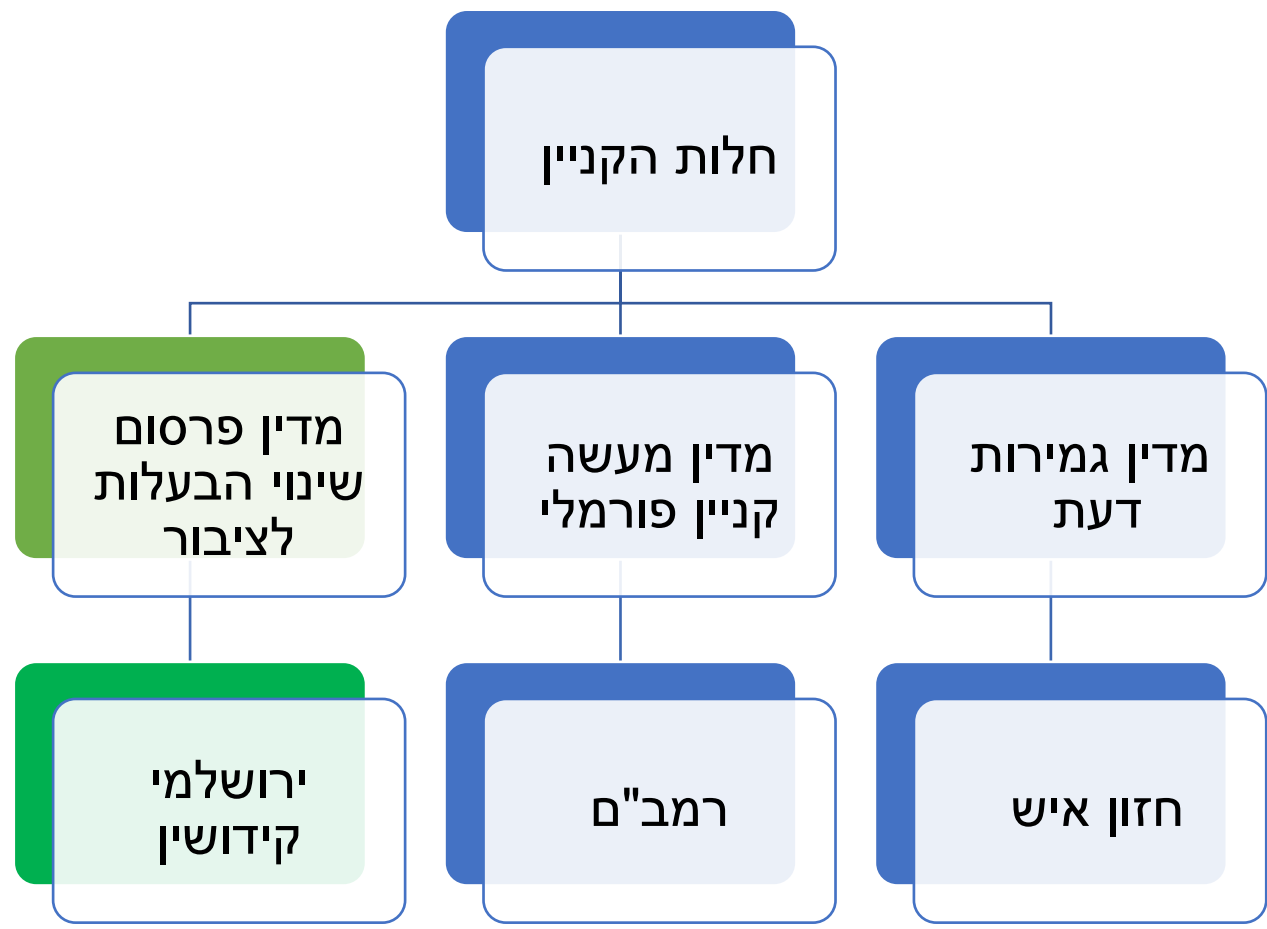
כלל גדול יהיה לך בקניינים דעיקר הקניין הוא שיגמור בליבו להקנות הדבר לחבירו וחבירו יסמוך דעתו עליו, ויש דברים שקיים להו לחז"ל שבדיבור בעלמא גומר בליבו להנות לחבירו ושי שאינו גומר בליבו רק על דיד הנקיינים במפורשים מן התורה או מחז"ל. ודוק היטב בזה והפוך בה דכולה בה.

ירושלמי - מנהג הציבור

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת קידושין פרק א הלכה ה

בראשונה היו קונין בשליפת המנעל הדא היא דכתיב [רות ד ז] וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה שלף איש נעלו וגו' מי שלף תמן אמרין רב ולוי חד אמר הקונה וחד אמר המקנה ואתיין אילין פלוגוּתא כאינן פלוגוּתא דתני בועז נתן לגואל ר' יהודה אומר הגואל נתן לבועז **חזרו להיות קונים בקצצה** מהו בקצצה בשעה שהיה אדם מוכר שדה אחוזתו היו קרוביו מביאין חביות וממלין אותן קליות ואגוזים ושוברין לפני התינוקות והתינוקות מלקטין ואומר נקצץ פלוני מאחוזתו ובשעה שהיה מחזירה לו היו עושין כך ואומרים חזר פלוני לאחוזתו אמר רבי יוסה בי רבי בון אף מי שהוא נושא אשה שאינה הוגנת לו היו קרוביו מביאין חביות וממלין אותן קליות ואגוזים ושוברין לפני התינוקות והתינוקות מלקטין ואומרים נקצץ פלוני ממשפחתו ובשעה שהוא מגרשה היו עושין כן ואומרין חזר פלוני למשפחתו **חזרו להיות קונים בכסף ובשטר ובחזקה** [ירמי' לב מד] שדות בכסף יקנו זה הכסף וכתוב בספר וחתום אילו עידי שטר והעד עדים אילו עידי חזקה או אינן אלא עידי שטר כבר כתיב וכתוב בספר וחתום

מעשה קניין - מהיכי תיסי

ירושלמי - מנהג הציבור

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת קידושין פרק א הלכה ה

בראשונה היו קונין בשליפת המנעל הדא היא דכתיב [רות ד ז] וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה שלף איש נעלו וגו' מי שלף תמן אמרין רב ולוי חד אמר הקונה וחד אמר המקנה ואתיין אילין פלוגותא כאינן פלוגותא דתני בועז נתן לגואל ר' יהודה אומר הגואל נתן לבועז **חזרו להיות קונים בקצצה** מהו בקצצה בשעה שהיה אדם מוכר שדה אחוזתו היו קרוביו מביאין חביות וממלין אותן קליות ואגוזים ושוברין לפני התינוקות והתינוקות מלקטין ואומר נקצץ פלוני מאחוזתו ובשעה שהיה מחזירה לו היו עושין כך ואומרים חזר פלוני לאחוזתו אמר רבי יוסה בי רבי בון אף מי שהוא נושא אשה שאינה הוגנת לו היו קרוביו מביאין חביות וממלין אותן קליות ואגוזים ושוברין לפני התינוקות והתינוקות מלקטין ואומרים נקצץ פלוני ממשפחתו ובשעה שהוא מגרשה היו עושין כן ואומרין חזר פלוני למשפחתו **חזרו להיות קונים בכסף ובשטר ובחזקה** [ירמי' לב מד] שדות בכסף יקנו זה הכסף וכתוב בספר וחתום אילו עידי שטר והעד עדים אילו עידי חזקה או אינן אלא עידי שטר כבר כתיב וכתוב בספר וחתום

רמב"ם - צורת הקניין מצווה

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רמה

והמצוה הרמ"ה היא התורה שהורנו בדין מקח וממכר רוצה לומר הפנים אשר בם יתקיים המכר בין המוכר והקונה. וכבר לקחו ראיה על אלו הפנים מאמרו יתעלה (בהר) וכי תמכרו ממכר לעמיתך [או קנה מיד], אמרו (ב"מ מז ב קדושין כו א) דבר הנקנה מיד ליד כלומר המשיכה. וכבר התאמת שדבר תורה מעות קונות ושהמשיכה במטלטלין היא תקנת חכמים וכן המסירה וההגבהה

מקור
הקניינים

ירושלמי-
מנהג העולם

רמב"ם- מן
התורה

קניין כסף

קניין כסף בקרקע

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כו עמוד א
מתני'. נכסים שיש להם אחריות {קרקע} - נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, שאין להם אחריות
{מטלטלין} - אין נקנין אלא במשיכה. ...
גמ'. בכסף מנלן? אמר חזקיה, אמר קרא: **שדות בכסף יקנו**. ואימא: עד דאיכא שטר,
דכתיב: וכתוב בספר וחתום! אי כתיב יקנו לבסוף - כדקאמרת, השתא דכתיב יקנו מעיקרא,
כסף - קני, שטר - ראיה בעלמא הוא. אמר רב: לא שנו אלא במקום שאין כותבין את
השטר, אבל במקום שכותבין את השטר - לא קנה, ואי פריש - פריש

קניין כסף במטלטלין

- תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף מז עמוד ב
- כיצד? משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות - אינו יכול לחזור בו וכו'. **אמר רבי יוחנן: דבר תורה מעות קונות**, ומפני מה אמרו משיכה קונה - גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה. - סוף סוף, מאן דשדא דליקה בעי שלומי! - אלא, גזירה שמא תפול דליקה באונס. אי מוקמת להו ברשותיה מסר נפשיה, טרח ומציל, ואי לא - לא מסר נפשיה טרח ומציל. **ריש לקיש אמר: משיכה מפורשת מן התורה. מאי טעמא דריש לקיש - אמר קרא: וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך - דבר הנקנה מיד ליד.**

היפוך הקנינים בין גוי לישראל

תלמוד בבלי מסכת בכורות דף יג עמוד ב

אמרי: ולאמימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה, הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות משיכה לא, אהני לעמיתך, לעמיתך - בכסף, לעובד כוכבים במשיכה;

- Why have מעות קונות if משיכה is both logically sound, textually explicit, and effective for קנין עם גויים and מתנות?

מקור שיטת ר יוחנן שמעו קונות

בית הבחירה למאירי מסכת בבא מציעא דף מז עמוד ב

אף על פי שתקנו שהמעות אינן קונות מ"מ המשיכה לבדה קונה ואין צריכה למעות שהמשיכה מפורשת היא מן התורה שנא' או קנה מיד עמיתך דרך הקנאה מיד ליד ואין בה שום חשש כדי שיעשו עליה תקנה:

- מהותי שתיהן אמורים לקנות, שמו שרואים מהיפוך בין ישראל לגוי.
- השאילה היא מה אמור לקבוע במקום שעתיד להיות שתיהן.

תוס- סתם מכר נעשה בכסף

תוספות מסכת עירובין דף פא עמוד ב

דבר תורה מעות קונות - פירש בקונטרס דכתיב בפודה מן ההקדש ונתן הכסף וקם לו וק"ו בלוקח מן ההדיוט וריש לקיש דאמר משיכה מפורשת מן התורה ואין מעות קונות קסבר מהקדש לא ילפינן דכסף קני ליה משום דלא שייכא ביה משיכה דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתא ואין נראה זה הטעם נכון כ"כ דמ"מ נילף מהקדש שיקנה גם הכסף בהדיוט **ואומר ר"י משום דתרתיה לא מצי למקני בהדיוט** דפרק הלוקח עובר פרתו (בכורות דף יג:) דריש ר' יוחנן או קנה מיד עמיתך הא לנכרי במשיכה ואם היה קונה משיכה וכסף לר"ל אם כן לנכרי במה וכ"ת הא לנכרי בכסף דקאי אמיד עמיתך דדריש ליה אמשיכה מכל מקום מדנכרי בחד דוקא ישראל נמי בחד דוקא ובכי האי גוונא קאמר התם **ועוד מפרש ר"י דהיינו טעמא דמעוה קונות דבר תורה דסתם קנין דקרא בכסף מיירי** כדאשכחן בכמה דוכתי קנין בכסף אוכל בכסף תשבירני (דברים ב) שדות בכסף יקנו (ירמיה לב מד) ואף על גב דכתיב ספר המקנה דנפקא לן מהתם קנין שטר **מ"מ סתם קנין דבכל דוכתין הוי בכסף** ועוד מוכח קרא דבכסף איירי דכתיב [ויקרא כה] אל תונו ואמוכר ואלוקח קאי.

מעות קונות

תוס- סתם קנין
בכסף

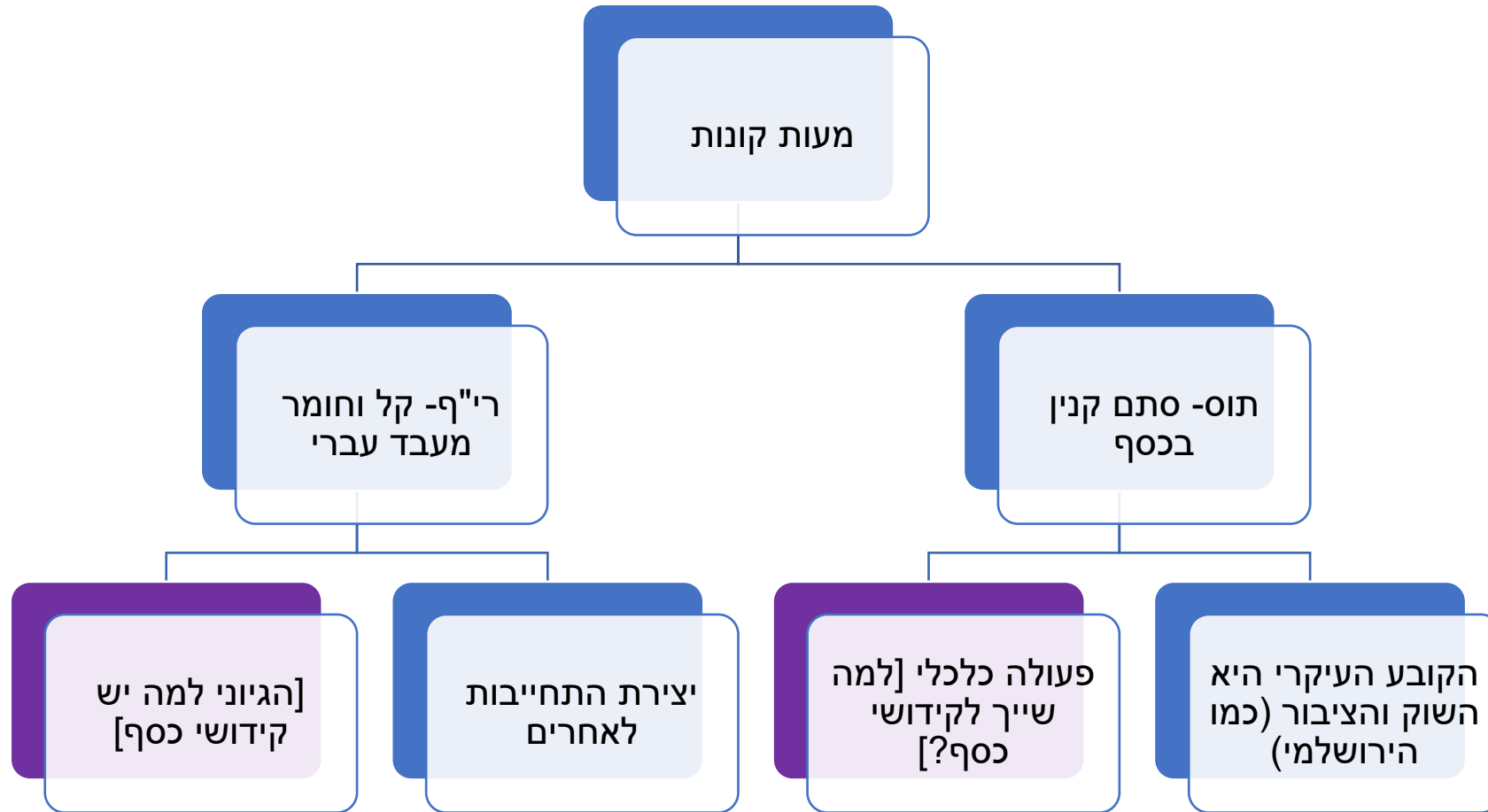
פעולה כלכלי [למה
שייך לקידושי
כסף?]

הקובע בעיקרי היא
השוק והציבור (כמו
הירושלמי)

רי"ף- קל וחומר מעבד עברי

חידושי הרמב"ן מסכת בבא מציעא דף מז עמוד ב

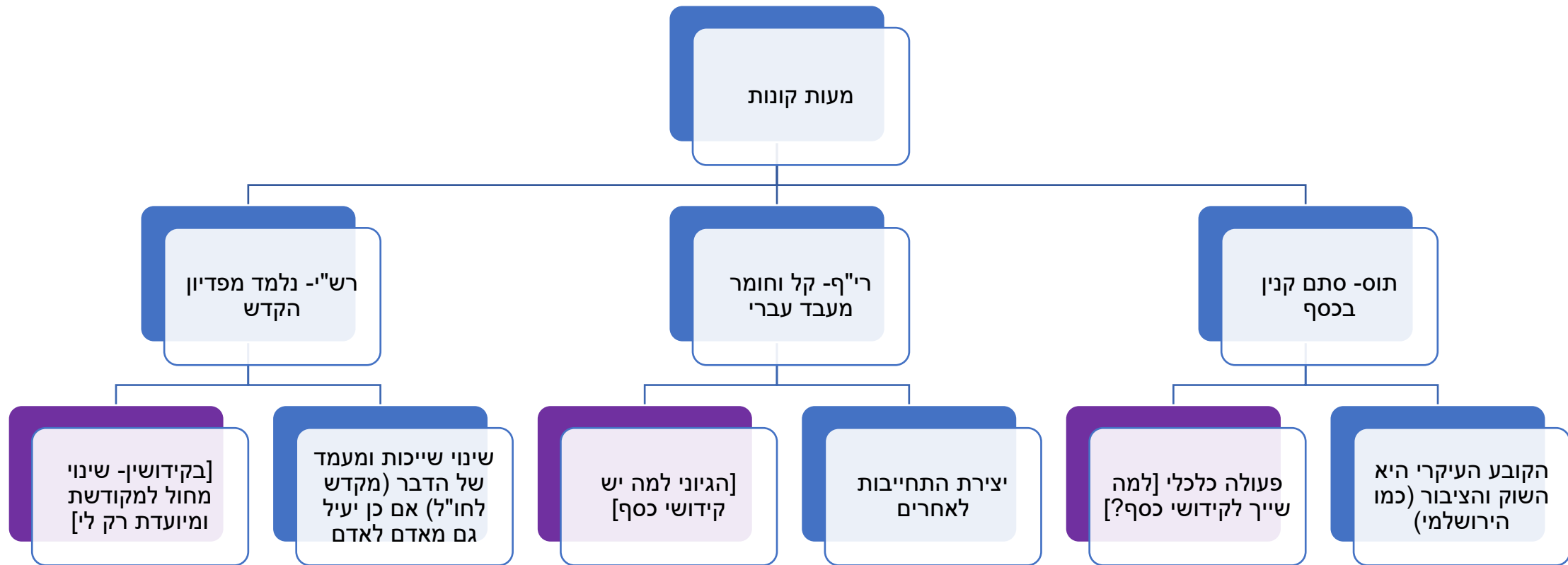
דבר תורה מעות קונות. כתב רבינו בהלכות גופו קונה בכסף {עבד עברי} ממונו לא כ"ש, וכן כתב ר"ח ז"ל, וק"ו זה מפורש בגמרא במס' בכורות בפ"ב (י"ג א') אבל לא לענין דבריהם, שאם כן יהיו המטלטלין נקנין בשטר מק"ו, וי"ל מטלטלי כיון דלאו בני שטרא נינהו שאין אדם יכול לסיימן ואין דרך קנייתן בשטר אף על פי שסיים לא קנה, ומיהו איכא למיפרך גוי מישראל יוכיח דגופו בכסף וממונו במשיכה דלר' יוחנן משיכה בגוי קונה ולא מעות, ובגמרא דבכורות איפריך ליה ההוא ק"ו דגופו קונה בכסף ממונו לא כ"ש בכי האי גונא, ורש"י ז"ל פירש כדאשכחן גבי קונה מן ההקדש שאמרה תורה ונתן הכסף וקם לו, ואינו מחוור דמהקדש לא גמרינן הדיוט, ועוד דאימעט ליה הקדש מהכא שהרי אינו בתורת אונאה, אלא עיקר משמעותיה דקרא בכסף הוא דכתיב או קנה ודרך קנייה בכסף והיינו דלא אמרינן הכא מ"ט דר' יוחנן כדאמרינן מ"ט דר"ל משום דר' יוחנן לאו ק"ו קא דריש ולא קרא קא דריש אלא סתם קנין במעות קאמר.

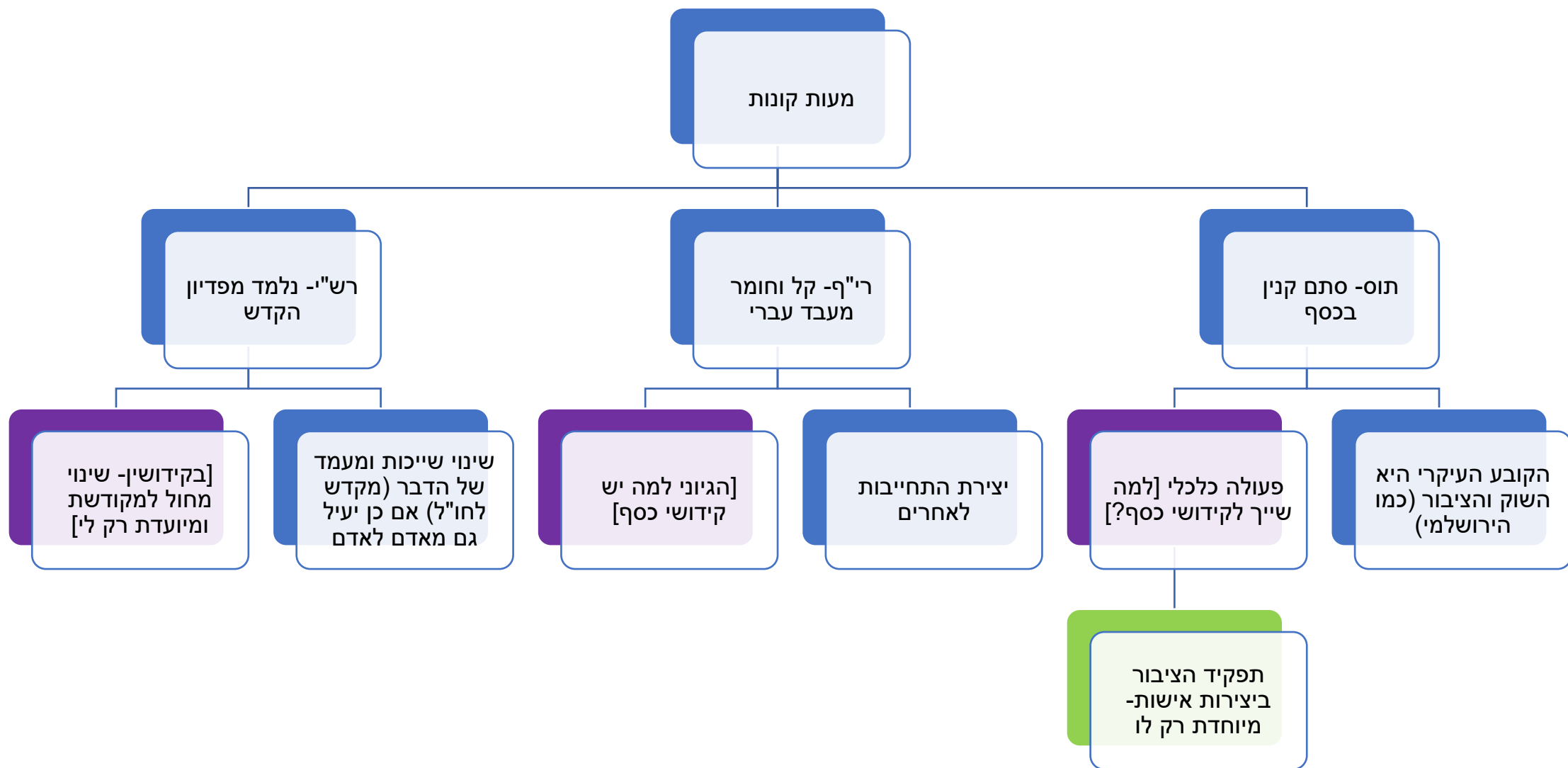

רש"י - קניין כסף נלמד מפדיון הקדש

רש"י מסכת עירובין דף פא עמוד ב

דבר תורה מעות קונות - דכתיב בפודה מן ההקדש (ויקרא כז) ונתן הכסף וקם לו - קל וחומר בלוקח מן ההדיוט.

אופי קניין כסף

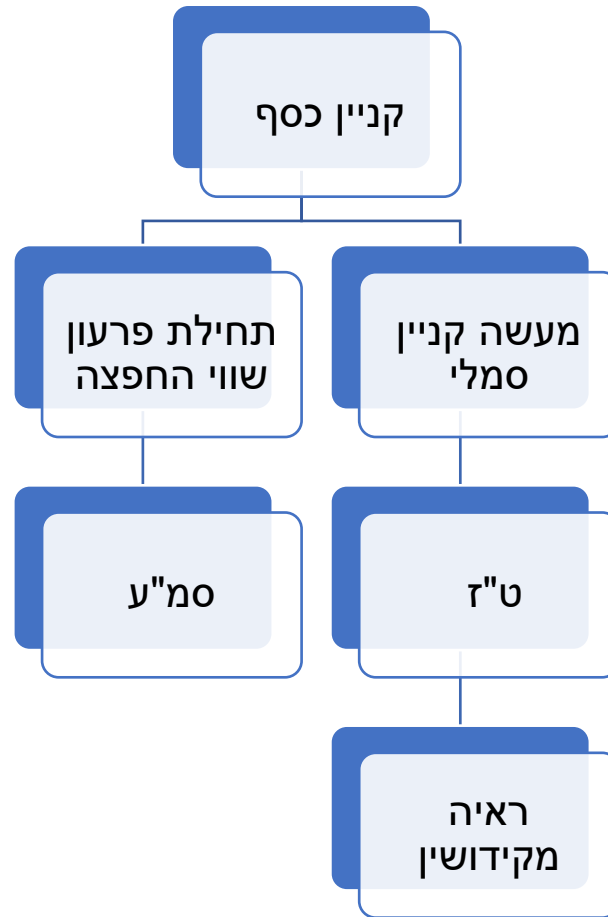
פרעון או מעשה קניין פורמלי

סמ"ע סימן קצ

[א] ונתן לו כסף שוה פרוטה. דפחות מפרוטה אין חשיבות לקנות בו. ואיירי דוקא בשנתן לו השוה פרוטה על דמי הפרעון והשאר זקף עליו במלוה, או לא עייל ונפק אזוזי, ועל דרך שנתבאר בסימן זה בסעיף י', וקיצר כאן וסמך אמ"ש אחר זה, או כשכל שיווי המקח אינו אלא פרוטה. אבל אין לומר דלא איירי כאן בכסף שנותן בשביל שיווי המקח, אלא שנותן לו פרוטה שבפרוטה זו נשתעבדו זה לזה, זה לקנות וזה למכור, ושאין אחד יכול לחזור בו, דומיא דקנין שטר וחזקה וקנין סודר, דזה אינו, דהא קנין כסף נלמד משדה עפרון [עיין קדושין ב' ע"א] וכסף הנזכר בשדה עפרון היה דמי שיווי השדה, ועיין פרישה [סעיף ב']:

ט"ז חושן משפט סימן קצ

שוה פרוטה. מ"ש סמ"ע סק"א דכל שלא נתן בתורת שיווי מקח אינו קונה, לא הבנתי דבריו, דהא כתב רמ"א סעיף (י"א) [י'] באמר ערבוני יקן קנה הכל. ועוד, הא גם גבי קנין דאשה בכסף נלמד מעפרון כמו דאיתא ריש קדושין, וזה פשוט דבאשה קונה אותה דרך נתינה לחוד ולא בתורת שיווי מה שהיא שוה:

גרי"ד

```
graph TD; A[גרי"ד] --> B[קרקע - מדין מעשה קנין פורמלי]; A --> C[מטלטלין- מדין פרעון];
```

קרקע - מדין
מעשה קנין
פורמלי

מטלטלין- מדין
פרעון

רמב"ם - מעות פרעון

רמב"ם מכירה פרק א הלכה ד

כיצד בכסף, מכר לו בית מכר לו שדה ונתן לו הדמים קנה, במה דברים אמורים במקום שאין כותבין את השטר, אבל במקום שדרכן לכתוב שטר מכר לא קנה עד שיכתוב את השטר, ואין קרקע נקנית בפחות משה פרוטה.

רמב"ם הלכות מכירה פרק ז הלכה ד

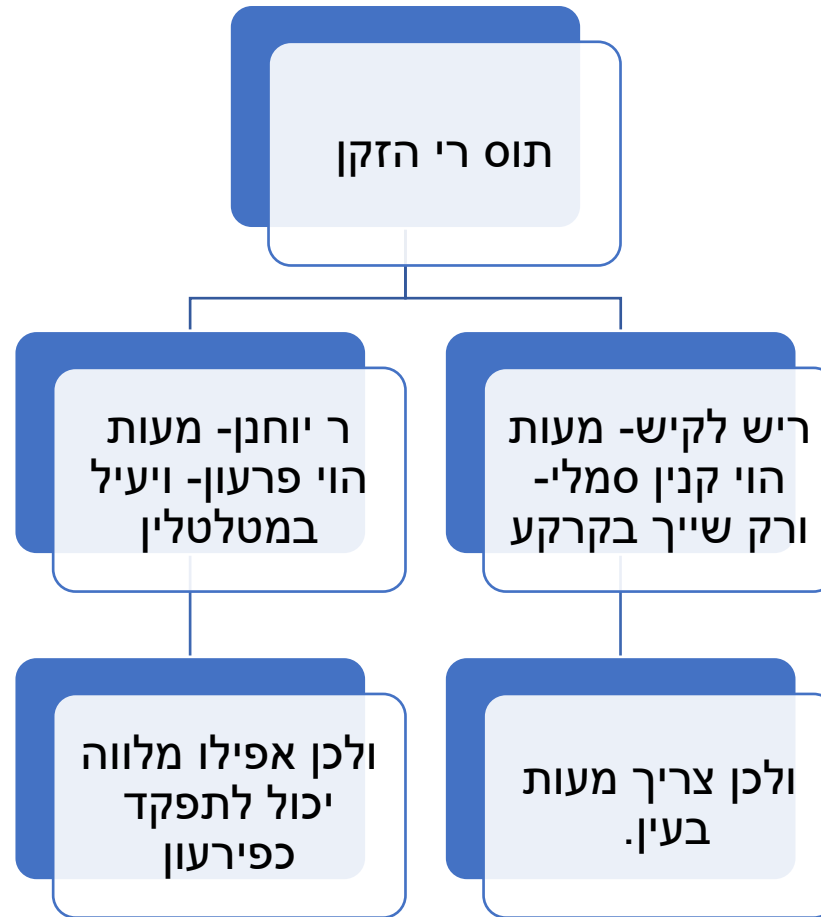
מי שהיה לו חוב אצל חבירו ואמר לו מכור לי חבית של יין בחוב שיש לי אצלך ורצה המוכר, הרי זה כמי שנתן הדמים עתה, וכל החוזר בו מקבל מי שפרע, לפיכך אם מכר לו קרקע בחובו אין אחד מהן יכול לחזור בו ואף על פי שאין מעות המלוה מצויות בשעת המכר. +/השגת הראב"ד/ מי שהיה לו חוב וכו'. א"א לא ידעתי זה למה שהרי הושוו הגאונים כלם מלוה להוצאה ניתנה ואינה כנתינת מעות כלל והכי אמרינן בקדושין ושויים במכר שזה קונה ואי מלוה להוצאה ניתנה במכר במאי קנה ואולי הטעהו הא דאמרינן מעמידין מלוה על הפירות והוא שיש לו וההיא לאו לענין קנייה מיירי אלא לאיסור רבית עכ"ל. +

רמב"ם - קידושין הוי כסף של הנאה

- And perhaps that's why he thinks קידושי כסף isn't a קנין at all.
- פרעון is certainly not שייך to קידושין (as per the ר"ט's question)
- But is rather הנאה שמגיע לידה ממנו

תוס רי הזקן קידושין מז א (בצד של הדף בש"ס ולינא)

אתשכח השתא דקי"ל מלוה להוצאה ניתנה, שאם קנה קרקע במלוה לא קנה כלל, והמטלטלין אינו מקבל עליו מי שפרע. והרמב"ם כתב בקנין פרק ז דקנה קרקע במלוה הוי קנין גמור ומטלטלין לקבולי עלייהו מי שפרע. ודעתו דהא א"ר יוחנן **דבר תורה מעות קונות לא שנא מעות בעין ולא שנא מעות הלואה**. והיינו דאקשי ליה בפרק הזהב מייחד כלי להואתו, דלאחדר שהלוה אותו משמע. והאי שיטה דהכה דלא כר' יוחנן היא וליתא, **ואפשר דאליבא דריש לקיש היא דאמר משיכה מפורשת מן התורה ולא מעות, ודידיה קרקע שנקנה בכסף וחזינן לה משדות בכסף יקנו דוקא במעות שהן בעין**.

- Why have מעות קונות if משיכה is both logically sound, textually explicit, and effective for קנין עם גויים and מתנות?
- Why can מעות be both a symbolic קנין and תחילת פרעון?
- Why should it be able to function as both?
 - And also as קידושין?

People vs Things

